

WOS - DZIAŁ I. CZŁOWIEK, GRUPY SPOŁECZNE, RODZINA

Ocena dopuszczająca: Uczeń

Potrafi wymienić czynniki, które kształtują człowieka jako jednostkę.

- Wie, czym się zajmuje przedmiot **wiedza o społeczeństwie**.
- Wie, czym są komunikaty werbalne i niewerbalne.
- Wymienia najważniejsze **potrzeby człowieka**.
- Wymienia kilka przykładów **ról społecznych**, które odgrywa
- Wie, czym są **zbiorowości** społeczne.
- Wie, czym są normy grupowe.
- Wie, jaką rolę w społeczeństwie odgrywa **rodzina**.
- Potrafi wymienić wartości ważne dla rodziny.
- Potrafi poprawnie określić najważniejsze wydatki i dochody **gospodarstwa domowego**.

Ocena dostateczna:

Potrafi podać przykłady **nauk humanistycznych**.

- Rozumie zasady **komunikowania się** i je stosuje.
- Potrafi wskazać przykłady potrzeb pierwotnych – biologicznych oraz wtórnych – psychicznych i społecznych.
- Wyjaśnia pojęcie **socjalizacja**.
  - Wie, czym są: interakcja i więzi społeczne.
- Wie, czym są **grupy społeczne**.
- Dokonuje podziału grup społecznych na formalne i nieformalne, pierwotne i wtórne, duże i małe.
  - Wskazuje przyczyny powstawania konfliktów.
- Opisuje rodzinę jako grupę społeczną.
- Wie, czym są rodziny dwupokoleniowe i wielopokoleniowe; rozumie, na czym polega rola rodziców i osób starszych
- Zna i rozumie zasady racjonalnego gospodarowania **budżetem domowym**.
- Rozumie pojęcie **deficyt budżetowy** i wie, jak uniknąć deficytu budżetowego.

Ocena dobra:

Wymienia elementy osobowości człowieka.

- Zna znaczenie słowa **asertywność**.
  - Wie, jak przygotować samodzielnie prezentację i publicznie ją przedstawić.
  - Charakteryzuje człowieka jako istotę **społeczną i podaje stosowne przykłady**.
  - Wymienia różne rodzaje więzi społecznych.
  - Wie, jaką funkcję pełnią role społeczne.
- Zna sposoby rozwiązywania **konfliktów**.
- Wie, jakimi metodami można osiągnąć kompromis.
- Potrafi wymienić akty prawne, które opisują rodzinę.
- Zna **prawa i obowiązki** rodziców i dzieci.
- Umie wyjaśnić rolę i znaczenie gospodarstwa domowego w gospodarce państwa.
- Potrafi zaplanować i rozpisać zrównoważony budżet.

Ocena b.dobra

Potrafi wymienić i opisać dziedziny humanistyki, które tworzą wiedzę o społeczeństwie.

- Opisuje elementy **osobowości** człowieka i określa, jak wpływają na różnorodność ludzi.
  - Potrafi wskazać zachowania asertywne.
- Charakteryzuje potrzeby ludzkie z uwzględnieniem ich podziału.
- Wyjaśnia, jaką funkcję pełni społeczeństwo w procesie socjalizacji.
  - Charakteryzuje różne rodzaje więzi społecznych.
  - Potrafi wskazać, jak poszczególne grupy wpływają na odgrywane przez nas role społeczne.
- Charakteryzuje wybrane zbiorowości społeczne.
- Potrafi określić rolę zbiorowości w życiu społecznym.
  - Charakteryzuje różne sposoby **podejmowania decyzji** w grupie oraz wskazuje ich dobre i złe strony.
  - Wymienia najważniejsze rodzaje konfliktów.
- Wymienia i opisuje podstawowe funkcje pełnione przez rodzinę.
- Analizuje wartości ważne dla rodziny.
  - Opisuje prawa i obowiązki rodziców i dzieci.
  - Zna współczesne **typy rodziny**.
  - Przedstawia rolę rodziców i osób starszych w rodzinie oraz umie skorzystać z ich doświadczenia pomocnego podczas projektowania budżetu.

Ocena celująca

- Opisuje najważniejsze zasady skutecznego komunikowania się.
  - Potrafi samodzielnie przygotować autoprezentację.
- Opisuje rolę więzi społecznych w budowaniu relacji społecznych.
- Opisuje człowieka jako istotę społeczną, używając poznanych pojęć.
- Charakteryzuje różne grupy społeczne, wskazując ich specyficzne cechy.
- Określa, jaką rolę odgrywają różne grupy społeczne.
  - Wskazuje sposoby rozwiązania prostego konfliktu interpersonalnego na drodze kompromisu.
- Analizuje wpływ, jaki rodzina wywiera na dzieci
- Wyjaśnia, że współudział w planowaniu budżetu jest przejawem postawy obywatelskiej i patriotycznej.
- Rozwija postawę odpowiedzialności i przedsiębiorczości w codziennym życiu gospodarstwa domowego.

WOS - DZIAŁ II SPOŁECZNOŚĆ SZKOLNA, LOKALNA I REGIONALNA

Ocena dopuszczająca: Uczeń

- Potrafi scharakteryzować klasę szkolną, pozalekcyjne koło zainteresowań.
  - Opisuje życie społeczności szkolnej.
  - Zna **prawa i obowiązki** ucznia.
  - Rozpoznaje przypadki łamania praw ucznia w swoim otoczeniu
  - Potrafi dokonać oceny swoich umiejętności i zainteresowań zawodowych
- Wyjaśnia, czym są **mała ojczyzna** i region.
- Znajduje podstawowe informacje na temat swojej gminy i swojego regionu.
  - Wie jak tworzony jest **budżet gminy**.
  - Wymienia problemy społeczności lokalnej.

Ocena dostateczna

- Zna strukturę polskiego **systemu edukacyjnego**.
  - Wskazuje najważniejsze prawa, jakie ma **samorząd szkolny**.
  - Zna prawa i obowiązki pracowników szkoły.
  - Zna instytucje zajmujące się ochroną praw ucznia.
  - Zna **perspektywy rynku pracy** i umie wskazać branże i zawody przyszłości oraz branże i zawody schyłkowe.
- Wymienia czynniki kształtujące odrębność regionalną.
- Wymienia organy samorządowe wybierane przez obywateli.
- Wymienia najważniejsze zadania organów samorządowych.
  - Wymienia organy stanowiące i wykonawcze w gminie (mieście/dzielnicy); powiecie i województwie.
- Wie, czym jest **kapitał społeczny**.
- Wie, czym są młodzieżowe rady miast i gmin.

Ocena dobra

- Wie, czym jest **samorządność**, podaje przykłady rodzajów samorządów.
  - Podaje najważniejsze zasady wyboru samorządu szkolnego.
- Potrafi wskazać, z jakich aktów prawnych wynikają prawa ucznia.
- Wymienia **akty prawa szkolnego**, w których zapisane są jego prawa.
  - Potrafi przygotować **plan kariery** edukacyjnej i zawodowej.
  - Rozumie, czym jest **rynek pracy** i jakie stawia oczekiwania względem pracowników.
  - Umie pracować w grupie podczas dokonywania analizy rynku pracy i planowania kariery zawodowej
  - Wskazuje cechy charakterystyczne regionu, w którym mieszka.
  - Wskazuje, w jaki sposób władze centralne mogą wpływać na decyzje władz samorządowych.
  - Wymienia najważniejsze zadania organów samorządowych.
  - Podaje jeden przykład wykorzystywania **funduszy unijnych** w środowisku lokalnym.

- Próbuje formułować sądy dotyczące problemów społecznych.
- Potrafi wyjaśnić, czym jest **budżet obywatelski**.

Ocena b.dobra

- Wskazuje, co najmniej kilka ważnych funkcji, które pełni szkoła.
  - Opisuje funkcje szkoły w systemie edukacji.
  - Charakteryzuje strukturę polskiego systemu edukacyjnego.
  - Podaje, jaką rolę w życiu społeczności szkolnej odgrywa samorząd.
  - Charakteryzuje działania samorządu uczniowskiego.
  - Wskazuje i opisuje źródła praw ucznia.
  - Potrafi opisać sytuacje szkolne, w których występują przykłady praw i obowiązków szkolnych.
  - Potrafi określić w konkretnych przypadkach, jakie prawa ucznia są naruszane.
  - Przedstawia sposoby **dochodzenia praw**, które zostały naruszone.
  - Rozumie korzyści, jakie przynosi efektywna współpraca oraz zna w praktyce różne formy współpracy w grupie i zespole klasowym.
  - Rozumie, czym jest wolontariat, i jak doświadczenie w nim zdobyte może pomóc w karierze zawodowej.
  - Charakteryzuje czynniki kształtujące odrębność lokalną i regionalną.
- Opisuje kompetencje władz centralnych wobec samorządu.
- Wskazuje w których urzędach można załatwić wybrane sprawy.
  - Przedstawia możliwości załatwienia spraw przez **e-urząd**.
  - Potrafi wypełnić wniosek o wydanie dowodu osobistego.
  - Wyjaśnia, czym jest zarząd komisaryczny.
  - Opisuje różne formy wpływania przez obywateli na decyzje władz samorządowych.
  - Wskazuje **przyczyny problemów** swojej społeczności lokalnej.
  - Próbuje wskazać sposobnych ich rozwiązania.

Ocena celująca

- Uzasadnia znaczenie samorządności w państwie.
  - Wyjaśnia, na przykładzie wyborów do organów samorządu szkolnego, stosowanie **procedur demokratycznych** w życiu szkoły oraz grup, w których uczestniczy.
- Dostrzega zależność między godnością ludzką a prawami ucznia, które mu przysługują.
- Rozwija postawę przedsiębiorczą i rozumie jej znaczenie przy wyborze kierunku dalszego kształcenia i wyborze drogi zawodowej.
  - Zna różne typy osobowości i dostrzega, jaki wpływ na wybór zawodu ma określony typ osobowości człowieka.
- Opisuje swoją małą ojczyznę, uwzględniając więzi lokalne.
- Wymienia **tradycje i obyczaje** swojej społeczności regionalnej.
  - Przedstawia informacje na temat wydarzeń i postaci historycznych związanych z dziejami lokalnymi i regionalnymi.
  - Przedstawia główne **źródła dochodów i wydatków** w budżecie gminny.

- Znajduje informacje o wykorzystaniu funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim regionie.
- Wymienia różne rodzaje kapitału społecznego i wskazuje na znaczenie tego zjawiska w procesach gospodarczych.
- Przedstawia rolę i znaczenie rad młodzieżowych miast i gmin.
- Zna i opisuje procedury związane z wprowadzeniem budżetu obywatelskiego.

WOS - DZIAŁ III WSPÓLNOTY NARODOWE, ETNICZNE I OBYWATELSKIE

Ocena dopuszczająca: Uczeń

Potrafi określić czas kiedy ukształtowały się współczesne narody.

- Podaje, w jaki sposób można **nabyć obywatelstwo** na prawie ziemi i prawie krwi.
- Odróżnia **mniejszości narodowe** od **mniejszości etnicznych**.
- Wskazuje różnice pomiędzy **migracją** a **uchodźstwem**.
Wie, co znaczy pojęcie *ojczyzna*.
- Wymienia i opisuje polskie **symbole narodowe**.
Wymienia cnoty obywatelskie.
- Opisuje, czym jest **społeczeństwo obywatelskie**.
Wyjaśnia na czym polega **wolontariat**.
- Wie czym są **organizacje pożytku publicznego**.
Wie czym jest **etyka**.
- Wymienia przykłady łamania zasad etycznych w życiu publicznym.

Ocena dostateczna

- Wie czym różni się narodowość od obywatelstwa.
- Potrafi wskazać, który ze sposobów nabywania obywatelstwa obowiązuje w Polsce.
- Wymienia mniejszości narodowe i etniczne żyjące obecnie w Polsce.
- Wyjaśnia, co to jest **Polonia**.
- Podaje przekłady zachowań patriotycznych.
- Opisuje cechy dobrego obywatela.
- Wskazuje, jak można aktywnie uczestniczyć w życiu publicznym i obywatelskim.
- Podaje przykłady organizacji i akcji społecznych skupiających młodych ludzi.
- Wymienia ich najważniejsze cele.
- Wymienia cechy etyki zawodowej.
- Wskazuje negatywne skutki nieprzestrzegania zasad etycznych

Ocena dobra

- Zna **obowiązki obywatelskie** zapisane w *Konstytucji RP*.
- Przedstawia prawa przysługujące mniejszościom.
- Wymienia postawy sprzeczne z patriotyzmem.
Odwołując się do przykładów współczesnych i historycznych, opisuje wzory **postaw obywatelskich**.
- Wskazuje działania, które podejmuje społeczeństwo obywatelskie.
- Wskazuje różne możliwości działań społecznych, które mogą podejmować osoby młode.
- Potrafi wyjaśnić pojęcia: *mobbing*, *lobbying*, *nepotyzm*, *korupcja*

Ocena b.dobra

Wymienia czynniki narodotwórcze.

- Potrafi opisać więzi obywatelskie i tożsamość narodową.
Charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne mieszkające w Polsce.
- Określa **miejsca zamieszkania mniejszości** w Polsce.
- Wyjaśnia, dlaczego mniejszościom przysługują odrębne prawa.
- Przedstawia zjawiska migracji i uchodźstwa we współczesnym świecie.
- Wyjaśnia, odwołując się do różnych przykładów, czym jest **patriotyzm**.
- Wskazuje różnice między patriotyzmem a nacjonalizmem, szowinizmem, ksenofobią.
- Określa znaczenie cnot i umiejętności obywatelskich w życiu społecznym.
- Wymienia umiejętności społeczne.
- Wymienia najważniejsze cechy społeczeństwa obywatelskiego.
- Opisuje aktywność społeczną Polaków.
Charakteryzuje różne formy wolontariatu.
- Opisuje różnorodne formy działalności młodych osób.
Uzasadnia konieczność stosowania zasad etyki w różnych dziedzinach społecznych.
- Opisuje negatywne zjawiska które wywołane są niestosowaniem zasad etycznych.

Ocena celująca

Przedstawia genezę współczesnych narodów.

- Wymienia inne sposoby nabywania obywatelstwa w Polsce.
- Potrafi opisać, czym jest postawa obywatelska, odnosząc się do obowiązków zapisanych w polskiej konstytucji.
- Wymienia grupę posługującą się **językiem regionalnym**.
- Wskazuje przyczyny migracji i uchodźstwa.
- Opisuje w jaki sposób Polacy żyjący za granicą podtrzymują swoją więź z ojczyzną.
- Opisuje genezę polskich symboli narodowych.
- Wymienia czynniki, które łączą ludzi z ojczyzną.
- Wymienia różne wzorce działań obywatelskich.
- Opisuje różne formy aktywności społecznej.
- Opisuje, jak powstawała idea społeczeństwa obywatelskiego.
- Wskazuje potrzeby społeczne, które realizuje społeczeństwo obywatelskie.
- Wyjaśnia jak można realizować konstytucyjną zasadę pomocniczości.
- Dokonuje oceny działań społecznych adresowanych do młodych osób.
- Charakteryzuje wybrane cechy etyki zawodowej.
- Opisuje naruszanie zasad etycznych i wskazuje przyczyny takich zachowań.

WOS - DZIAŁ IV USTRÓJ DEMOKRATYCZNY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Ocena dopuszczająca: Uczeń

- Wie, czym jest **państwo**.
- Zna najważniejsze cechy państwa.

- Potrafi określić, gdzie i kiedy narodziła się idea demokracji.
- Wie, czym jest **demokracja bezpośrednia** i **demokracja pośrednia** (przedstawicielska).
- Wie, czym jest **konstytucjonalizm**.
- Wie, czym jest **preambuła**.
- Wie, czym jest zasada **pluralizmu politycznego**.
- Potrafi wskazać różnice pomiędzy partią polityczną a inną organizacją społeczną.
- Wyjaśnia pojęcie demokracji przedstawicielskiej.
- Wymienia cechy demokratycznych wyborów.
- Wie, czym jest republikańska forma rządów.
- Potrafi wskazać, kto sprawuje w Polsce **władzę wykonawczą**.

Wyjaśnia zasadę **państwa prawa**.

- Przedstawia podział władzy sądowniczej na sądy powszechne, wojskowe, administracyjne i trybunały.

Ocena dostateczna

Wymienia podstawowe funkcje państwa.

- Wskazuje wewnętrzne i zewnętrzne **funkcje państwa**.
- Wymienia najważniejsze zasady demokracji.
- Wie, czym jest **referendum**.
- Potrafi podać przykłady spraw, które mogą być poddawane pod referendum.

Wymienia najważniejsze szczególne cechy konstytucji.

- Wie, czym jest i dlaczego został powołany **Trybunał Konstytucyjny**.

Potrafi opisać system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny.

- Wyjaśnia pojęcie **koalicji rządowej**.
- Wie, czym jest czynne i bierne **prawo wyborcze**.
- Potrafi określić, kto wchodzi w skład rządu.
- Wie, jak są przeprowadzane w Polsce wybory prezydenckie.
- Odszukuje i opracowuje informację o prezydentach wybranych w wyborach bezpośrednich.
- Zan **strukturę sądownictwa** powszechnego.
- Wie w jakich sprawach orzeka **sąd rejonowy**.

Ocena dobra

Potrafi podać przykłady, jak państwo realizuje swoje zadania.

- Wyjaśnia zasadę **trójpodziału władzy**.
- Wymienia najważniejsze zasady ustrojowe zapisane w konstytucji

Potrafi podzielić partie zasiadające w sejmie, wskazując partie prawicowe centrowe i lewicowe.

- Wyjaśnia pojęcie **opozycja**.

Wymienia najważniejsze instytucje sejmu i senatu.

- Potrafi wymienić kilka kompetencji sejmu i senatu.
- Podaje imiona i nazwiska urzędującego prezesa i wiceprezesów Rady Ministrów.
- Wymienia prezydentów RP wybranych w wyborach bezpośrednich.
- Podaje przykłady kompetencji prezydenta.
- Wyjaśnia zasady: niezależności, niezawisłości oraz dwuinstancyjności.

Ocena b.dobra

Charakteryzuje elementy tworzące państwa.

- Opisuje najważniejsze cechy państwa.
- Opisuje, czym jest demokracja pośrednia i bezpośrednia, podaje przykłady stosowania tych zasad.
- Potrafi uzasadnić konieczność ochrony praw mniejszości w demokracji.
- Podaje zasady organizacji referendum.
- Charakteryzuje szczególne cechy konstytucji.
- Analizuje teść preambuły *Konstytucji RP* i wskazuje najważniejsze wartości do, których się odwołuje.
- Podaje przykłady spraw, którymi może zająć się Trybunał Konstytucyjny.

Wymienia funkcje partii politycznych.

- Potrafi wskazać różnice pomiędzy różnymi systemami partyjnymi.
- Wymienia najważniejszy cele partii prawicowych, centrowych i lewicowych.

Wyjaśnia, dlaczego wybory są elementem demokracji pośredniej, czyli przedstawicielskiej.

- Opisuje cechy demokratycznych wyborów.
- Opisuje wskazaną funkcję parlamentu.
- Odwołując do zasady dobra wspólnego, wyjaśnia, czym jest republikańska forma rządów.
- Wie, kto może kandydować na urząd Prezydenta RP.
- Wyjaśnia, jak wyłaniany jest rząd.
- Potrafi wyjaśnić pojęcia: *rząd większościowy* i *rząd mniejszościowy*.
- Przedstawia kompetencje Rady Ministrów.
- Wie, czym zajmują się sądy powszechne, wojskowe administracyjne i trybunały.

Ocena celująca

- Charakteryzuje funkcje państwa.
- Opisuje zadania, które powinno realizować państwo.
- Opisuje zasady demokratyczne.
- Wymienia ważne referenda krajowe i lokalne.
- Przedstawia historię konstytucjonalizmu.
- Potrafi wskazać dział konstytucji, w którym opisane są poszczególne kwestie.
- Opisuje działanie Trybunału Konstytucyjnego.
- Ocenia różne systemy polityczne.
- Wyjaśnia, dlaczego istnieje konkurencja pomiędzy partiami politycznymi.
- Potrafi podać przykłady sytuacji, gdy prawa wyborcze mogą być ograniczone.
- Opisuje, jak działa polski parlament.
- Wie, na czym polega **dualizm władzy wykonawczej** w RP.
- Podaje przykłady najważniejszych uprawnień prezydenta.
- Potrafi, korzystając z różnych źródeł, opisać działania obecnie urzędującego prezydenta.
- Potrafi wskazać decyzje rządu, które miały wpływ na indywidualne życie swoje lub swojej rodziny.
- Podaje przykłady naruszania zasad państwa prawa.
- Wyjaśnia najważniejsze zasady określające działalność władzy sądowniczej.
- Opisuje, jak działają organy wymiaru sprawiedliwości.

WOS - DZIAŁ V ŚWIAT, EUROPA

Ocena dopuszczająca: Uczeń

- Wymienia kilka kierunków polskiej **polityki zagranicznej**.

Wskazuje przyczyny powstania Unii Europejskiej.

- Znajduje informacje o życiorysie politycznym **Ojców Europy**.

Potrafi wymienić **korzyści** z polskiego członkostwa w UE.

- Wyjaśnia, czym jest zjawisko **globalizacji**
  - Wskazuje, z czego wynikają **prawa człowieka**.
  - Uzasadnia, dlaczego prawa człowieka są niezbywalne.
- Wymienia prawa i wolności osobiste, które są ważne dla młodych osób.

Wymienia różne systemy ochrony praw człowieka.

Zna najważniejsze **zadania policji** i służb porządkowych.

- Wie, na czym polega **przymus bezpośredni**.
- Opisuje, czym jest **przemoc rówieśnicza**.
- Wskazuje, które rodzaje przemocy rówieśniczej są zaliczane do przestępstw, a które – do wykroczeń.

Ocena dostateczna

- Wymienia cele i przejawy działania Organizacji Narodów Zjednoczonych.
  - Wskazuje cele i różne formy działalności Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego. Wymienia **ogólne cele UE**.
- Wymienia **ogólne cele UE**.
- Wymienia osoby z Polski, które pełnią ważne funkcje w instytucjach unijnych.
  - Wyjaśnia pojęcia: *fundamentalizm religijny* i *terroryzm*.

Ocena dobra

Wymienia państwa należące do NATO.

- Przedstawia **działalność Polski** w ONZ, Unii Europejskiej i NATO. Wymienia **państwa członkowskie UE**.
- Potrafi wymienić **państwa członkowskie UE**.
- Wymienia najważniejsze instytucje UE.
  - Wymienia podstawowe prawa **obywateli Unii Europejskiej**.

Wymienia problemy ekonomiczne i demograficzne świata.

- Wymienia problemy związane ze środowiskiem naturalnym i chorobami.

Ocena b.dobra

- Opisuje najważniejsze kierunki polityki zagranicznej: suwerenność, współpraca w organizacjach międzynarodowych, polityka regionalna, polityka wschodnia.
  - Określa okoliczności powstania ONZ i NATO.
  - Opisuje najważniejsze organy NATO i ONZ.
- Wymienia Ojców Europy i wskazuje z jakich krajów pochodzili.
- Wskazuje pięć najważniejszych wydarzeń związanych z powstaniem UE, uzasadnia swój wybór.
  - Opisuje, jakie funkcje pełni Polacy w instytucjach europejskich.
  - Opisuje korzyści z członkostwa w UE dla gospodarki oraz społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych.
  - Podaje przykłady programów finansowanych z UE. Wymienia problemy ekonomiczne i demograficzne współczesnego świata.
- Charakteryzuje problemy ekonomiczne i demograficzne współczesnego świata.

- Znajduje i opracowuje informacje o **konfliktach** toczących się na świecie.
- Charakteryzuje problemy związane ze środowiskiem naturalnym i chorobami.
- Opisuje zjawisko **terroryzmu**.

Ocena celująca

- Wymienia przykłady misji wojskowych ONZ i NATO.
- Wymienia i opisuje organizacje wyspecjalizowane działające w ramach ONZ. Na podstawie szczegółowych celów wskazuje **główne kierunki rozwoju UE** do 2020 roku. Na podstawie szczegółowych celów wskazuje **główne kierunki rozwoju UE** do 2020 roku.
- Zna skład i zadania najważniejszych instytucji UE. Wymienia **liczbę polskich eurodeputowanych**.
- Potrafi podać liczbę polskich **eurodeputowanych**.
- Opisuje, jak prawa obywatela UE wpływają na życie obywateli państw członkowskich.
- Opisuje globalizację w różnych aspektach.
- Przesławia propozycje działań w kierunku rozwiązania problemów współczesnego świata.

WOS - DZIAŁ VI PRAWA CZŁOWIEKA, NIELETNI WOBEC PRAWA

Ocena dopuszczająca: Uczeń

- Wskazuje, z czego wynikają **prawa człowieka**.
  - Uzasadnia, dlaczego prawa człowieka są niezbywalne. Wymienia prawa i wolności osobiste, które są ważne dla młodych osób.
- Wymienia prawa i wolności osobiste, które są ważne dla młodych osób.
- Wymienia różne systemy ochrony praw człowieka.
- Zna najważniejsze **zadania policji** i służb porządkowych.
- Wie, na czym polega **przymus bezpośredni**. Opisuje, czym jest **przemoc rówieśnicza**.
- Opisuje, czym jest **przemoc rówieśnicza**.
- Wskazuje, które rodzaje przemocy rówieśniczej są zaliczane do przestępstw, a które – do wykroczeń.

Ocena dostateczna

Wskazuje źródła ludzkiej **godności**.

- Wymienia najważniejsze cechy praw człowieka. Wymienia pojęcia: *wolności* i *prawa* charakteryzowane są w *Konstytucji RP*.
- Wie, jak pojęcia: *wolności* i *prawa* charakteryzowane są w *Konstytucji RP*.
- Wie, jaką rolę w ochronie praw człowieka pełni **Rzecznik Praw Obywatelskich**.
- Podaje przykłady środków przymusu bezpośredniego.
- Wymienia podstawowe rodzaje przemocy.
- Potrafi wymienić różne typy przestępstw.
- Wie, jaki sąd rozpatruje **sprawy nieletnich**.

Ocena dobra

- Omawia cechy praw człowieka.
- Wymienia najważniejsze dokumenty, które tworzą międzynarodowy system ochrony praw człowieka.
- Wie, kiedy powstała *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*. Wymienia ogólne zasady dotyczące praw i wolności zapisanych w polskiej konstytucji.

Wymienia ogólne zasady dotyczące praw i wolności zapisanych w polskiej konstytucji.

- Wymienia różne formy uczestniczenia obywateli w życiu publicznym.
- Wymienia najważniejsze elementy systemu praw człowieka w Polsce.
- Wymienia **organizacje pozarządowe** działające na rzecz ochrony praw człowieka.
- Wymienia działania UNICEF na rzecz praw dzieci.
- Opisuje działania **Rzecznika Praw Dziecka**. Wskazuje sytuacje, gdy służby porządkowe mogą użyć przymusu bezpośredniego.

Wskazuje sytuacje, gdy służby porządkowe mogą użyć przymusu bezpośredniego.

Wymienia prawa, które przysługują nieletniemu, który został zatrzymany przez policję.

Ocena b.dobra

Wie, czym jest prawo naturalne i określa jego wpływ na rozwój idei praw człowieka.

- Charakteryzuje pojęcie godności, rozróżniając godność osobową człowieka od godności osobistej.
- Na podstawie preambuły *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka* analizuje jej najważniejsze treści. Wskazuje na różnice pomiędzy prawami a wolnościami.

Wskazuje na różnice pomiędzy prawami a wolnościami.

- Potrafi wskazać granice wolności i zakres praw gwarantowany przez państwo. Opisuje najważniejsze funkcje Rzecznika Praw Obywatelskich.

Opisuje najważniejsze funkcje Rzecznika Praw Obywatelskich.

- Opisuje działania organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka.
- Opisuje wybrane prawa zapisane w *Konwencji o prawach dziecka*.
- Podaje przykłady naruszania praw dziecka. Podaje przykłady sytuacji, w których policja może korzystać ze swoich uprawnień.
- Podaje przykłady sytuacji, w których policja może korzystać ze swoich uprawnień.
- Wskazuje różnice pomiędzy wykroczeniem, występkiem a zbrodnią.
- Wymienia środki, które może zastosować sąd wobec nieletniego.

Ocena celująca

- Przedstawia najważniejsze wydarzenia związane z rozwojem idei praw człowieka.
- Wymienia najważniejsze zadania międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka. Potrafi wymienić i scharakteryzować wybrane prawa osobiste i polityczne zapisane w *Konstytucji RP*.
- Potrafi wymienić i scharakteryzować wybrane prawa osobiste i polityczne zapisane w *Konstytucji RP*.
- Wie, czym jest ludowa inicjatywa ustawodawcza. Potrafi przedstawić sposób **złożenia wniosku** do RPO.
- Potrafi przedstawić sposób **złożenia wniosku** do RPO.
- Wskazuje sytuacje, które uprawniają do podejmowania interwencji przez Rzecznika Praw Dziecka.

- Wymienia instytucje, które zajmują się ochroną praw człowieka w systemie uniwersalnym, regionalnym i krajowym.
- Potrafi określić, jak należy się zachować w sytuacjach, gdy mamy do czynienia z przemocą. Opisuje, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za **czyny karalne** w zależności od wieku.
- Wskazuje sytuacje, w których zatrzymanego nieletniego należy natychmiast zwolnić.

WOS - DZIAŁ VII W ŚWIECIE MEDIÓW I INFORMACJI

Ocena dopuszczająca: Uczeń

- Wie, czym są **środki masowego przekazu**.
  - Wie czym jest **cyberprzestrzeń**.
- Wymienia najważniejsze **funkcje reklamy**. Wymienia i opisuje umiejętności, które umożliwią swobodne poruszanie się wśród natłoku informacji.
- Odnajduje w mediach **informacje na wskazany temat**, analizuje je.

Ocena dostateczna

- Wymienia różne **rodzaje mediów**, dzieląc je na: pisane, audiowizualne i interaktywne.
- Wymienia zasady **bezpieczeństwa w sieci**.
- Wie, czym jest **reklama społeczna**.
- Odszukuje w internecie komunikaty z badań opinii publicznej. Wyjaśnia pojęcia: *społeczeństwo informacyjne i globalna wioska*.
- Wyjaśnia pojęcia: *społeczeństwo informacyjne i globalna wioska*.
- Wie dlaczego dziennikarstwo jest **zawodem zaufania publicznego**.

Ocena dobra

- Wymienia **funkcje mediów**.
  - Wyjaśnia pojęcie czwartej władzy. Wymienia zachowania etyczne w mediach elektronicznych.
- Wymienia zachowania etyczne w mediach elektronicznych.
- Odróżnia fakty od komentarzy. Wymienia różne techniki **manipulacji** stosowane w reklamach.
  - Wymienia różne techniki **manipulacji** stosowane w reklamach.
  - Wie, na czym polega znaczenie **badań opinii publicznej**. Wymienia zagrożenia i korzyści wynikające z korzystania z cyberprzestrzeni.
- Wymienia zagrożenia i korzyści wynikające z korzystania z cyberprzestrzeni.
- Wymienia najważniejsze rodzaje szkodliwych programów, które stanowią zagrożenie dla uczestników cyberprzestrzeni.

Ocena b.dobra

Opisuje różne rodzaje mediów.

- Wyjaśnia, dlaczego media są nazywane **czwartą władzą**. Uzasadnia, czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem wiedzy.
- Uzasadnia, czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem wiedzy.

- Wymienienia i opisuje zjawiska utrudniające przepływ informacji w sieci.
- Wymienia i opisuje zasady **etyki dziennikarskiej**.²• Wymienia najważniejsze funkcje cyberprzestrzeni.
- Wymienia najważniejsze funkcje cyberprzestrzeni.
- Zan zasady, jakie należy stosować aby uchronić się przed **szkodliwym oprogramowaniem**.²Krytycznie **analizuje** wybrany przekaz reklamowy.
- Krytycznie **analizuje** wybrany przekaz reklamowy.
- **Odczytuje i interpretuje** wyniki sondaży opinii publicznej.²

Ocena celująca

Opisuje różne funkcje mediów.

- Opisuje, jaką rolę odgrywają media we współczesnym społeczeństwie.
- Wyjaśnia pojęcie *public relations*.²• Opisuje wpływ mediów na zjawisko globalizacji.
- Opisuje wpływ mediów na zjawisko globalizacji.
- Wyjaśnia, dlaczego nie należy mieszać faktów z komentarzami i opiniami.²• Potrafi uzasadnić, że cyberprzestrzeń to miejsce służące swobodnemu przekazywaniu idei i informacji.
- Potrafi uzasadnić, że cyberprzestrzeń to miejsce służące swobodnemu przekazywaniu idei i informacji.
- Przedstawia krótko dzieje reklamy.
- Wymienia i analizuje różne reklamy społeczne.²